

SAKSFRAMLEGG

Til:
Universitetsstyret

Møtedato:
09.02.2017

Sak:

Opprusting av Haldde observatorium – historie og faglig ressurs for UiT

Innstilling til vedtak:

Styret bevilger inntil 5 mill kr av UiTs virksomhetskapi tal til konkrete tiltak i forbindelse med opprustning av det historiske observatoriet Haldde, i tråd med fremlagt plan fra Alta kommune.

Om Haldde

Haldde er gammelt magnetisk-meteorologisk observatorium som ble bygget på fjelltoppen Haldde (904 moh) for 100 år siden. Initiativet kom i stand av professor Kristian Birkeland som så for seg at nordlyset kunne ha innflytelse på været, og i 1899 fikk han Stortingets godkjennelse til å bygge observatorier på Haldde. To provisoriske bygninger ble satt opp og Sem Sæland som senere ble den første rektor på Norges tekniske høyskole i Trondheim, hadde ansvaret for ett av observatoriene som ble oppgitt allerede etter den første sesongen.

Fra 1910 bevilget staten midler til fast drift. I søknad om bevilgning til foretaket ble det understreket at observatoriet ville bli en gullgruve for vitenskapelige oppdagelser som særlig kunne komme meteorologien til gode, «og således ved sine værforutsigelser få praktisk betydning for fiskerfolket nordpå». I begrunnelsen for innvilgelse av søknaden het det: «På grunn av de sterke temperaturløsetninger, især om vinteren, mellom det varme Golfstrømvann utenfor og den sibirske kulde inne på Finnmarksvidden, opptrer de bevegende krefter i atmosfæren med usedvanlig voldsomhet, og gjør Finnmark til et av de mest stormfulle steder på jorden og derfor til et usedvanlig gunstig sted for studiet av dynamisk meteorologi».

En ny bygning sto ferdig i 1912 og ble senere utvidet i 1914-15. I tillegg til observatoriebygningen ble det oppført en hovedbygning med fire leiligheter, kontor og instrumentrom. Utenfor førte underjordiske ganger til akkumulatorrom, vaskehus og badstu. Det ble anlagt 9 km kjørevei, og om vinteren gikk det transport langs en taubane. På det meste bodde det 3 barnefamilier på Haldde. Etter påbygging var deretter observatoriet fast bemannet i 15 år (192-1926). Da Stortinget besluttet nedleggelse i 1926, var begrunnelsen alt for høye kostnader til drift. Virksomheten ble da flyttet til det nye Nordlysobservatoriet i Tromsø. Den tyske okkupasjonsmakten brente bygningene i 1944, og bare murene sto tilbake.

Det har i nyere tid blitt bevilget midler fra ulike hold til restaurering av bygningene, senest i regi av Alta historielag som hadde ansvaret for restaureringen frem til 1985. Da overtok Alta Museum

det faglige arbeidet. De hundre år gamle steinbygningene på fjelltoppen er restaurert og det arbeides nå med videre opprusting, blant annet å sette i stand Observatoriet. I dette arbeidet inngår følgende tiltak:

1. Opprusting av bygg (vegger, tak, toalettfasiliteter)
2. Føre opp strøm
3. Kuppel på tårnet

Det har vært møter mellom prosjektledelsen i Alta kommune og ledelsen ved UiT, og begge parter ser det som ønskelig at UiT bidrar med midler til konkrete tiltak i dette arbeidet.

Universitetsdirektørens vurderinger

Haldde er et prosjekt som eies av Alta kommune og ligger i utgangspunktet utenfor UiTs portefølje og begrunnelser for disponering av bevilgning. For å begrunne bruk av penger til dette prosjektet, må formålet kunne forankres i Kunnskapsdepartementets reglement for forpliktende samarbeid og erverv av aksjer, rundskriv F-07-13. Reglementet omhandler statlige universiteter og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer, og sentrale kriterier er:

- a) Samarbeidet skal være av faglig interesse for institusjonen, og aktiviteten skal styrke institusjonens evne til å utføre sine primæroppgaver.
- b) Fagmiljøer internt ved institusjonen skal involveres i samarbeidet.

Med faglig interesse forstås aktivitet som UiT kan dokumentere vil styrke fagutviklingen internt ved UiT, og som er forankret i universitetets strategi. UiTs støtte til prosjektet må derfor forankres i hvordan Haldde kan være av faglig interesse for UiT og hvordan Haldde kan være et instrument/tiltak for å nå faglige mål. Mest nærliggende kan det være av faglig interesse for landskapsarkitektur, reiseliv, idrettsfag eller kulturentreprenørskap.

I tillegg til utarbeidelse av en samarbeidsavtale for bruk av Haldde i faglig sammenheng for UiT, har også Haldde en historisk forankring til en sentral del av landsdelens tradisjoner og virksomhet innenfor nordlysforskning.

Erfaring tilsier blant annet at gjester uten erfaring med nordlige og arktiske områder ikke fullt ut forstår kompleksiteten og samspillet med klima, vær og natur og menneskelig aktivitet, før de har vært ute og opplevd dette selv. Haldde ville kunne være et sted for å arrangere mindre seminarer og faglige sammenkomster, hvor konteksten er arktisk. Gitt en slik mulighet vil studentene kunne bidra til avvikling av arrangementene og derigjennom få god, praktisk erfaring med guiding, tilrettelegging og gjennomføring av arrangement for mindre grupper. Det bør også gjennomføres ett årlig Haldde-seminar med internasjonalt ledende forskere innenfor felt som er knyttet til Arktis. Slik kan en blant annet bygge opp Haldde som en del av universitetets omdømme.

For å etterkomme kravene i F-07-13 bør det i samarbeidet med Alta kommune inngås en avtale om hvordan Haldde kan bidra til styrking av faglig interesse for UiT. En slik samarbeidsavtale bør forankres i et aktuelt fagmiljø. Universitetsdirektøren vil be aktuelt fagmiljø om å utarbeide en samarbeidsavtale for bruk og utnyttelse i faglig sammenheng for UiT.

Universitetsdirektøren er positiv til å bevilge midler til opprustning av Haldde, og foreslår overfor styret at det bevilges inntil 5 mill kr av UiTs virksomhetskapskapital prioritert til oppsett av kuppel på observatoriets tårn, nødvendig opprusting av bygning og infrastruktur i forbindelse med tårnet og

kuppelen. Tildelingen er en engangstildeling og beløpet tildeles etter fremlagt kostnadsoverslag og prosjektbeskrivelse fra Alta kommune.

Odd Arne Paulsen
fung. universitetsdirektør

Eli M. Pedersen
økonomidirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Saksbehandler: Eli Margrete Pedersen